

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. rugsėjo 30 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Egidijos Tamošiūnienės ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės L. B. kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 28 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės L. B. ieškinį atsakovui E. B. dėl leidimo pakeisti vaikų nuolatinę gyvenamąją vietą, bendravimo tvarkos su vaikais pakeitimo, išlaikymui priteistų lėšų padidinimo ir atsakovo E. B. priešieškinį ieškovei L. B. dėl nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos pakeitimo, išlaikymo nepilnamečiams vaikams priteisimo, bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarkos nustatymo, išvadą teikianti institucija Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos Šiaulių apskrities vaiko teisių apsaugos skyrius.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos pakeitimą, išvykstant su vienu iš tėvų nuolat gyventi į užsienio valstybę, be kito tėvo sutikimo, taip pat priteisto išlaikymo nepilnamečiam vaikui padidinimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė ieškiniu prašė: 1) leisti išvežti nepilnamečius vaikus T. B. ir T. B. į užsienio valstybę (Jungtinę Karalystę) nuolat gyventi kartu su ieškove, vaikų motina (pakeisti vaikų nuolatinę gyvenamąją vietą be vaikų tėvo atsakovo sutikimo); 2) pakeisti Šiaulių apygardos teismo 2016 m. gegužės 25 d. sprendimu, pakeistu Šiaulių apygardos teismo 2016 m. lapkričio 29 d. nutartimi, nustatytą vaikų tėvo E. B. bendravimo su nepilnamečiais vaikais T. B. ir T. B. tvarką, nustatant ieškovės prašomą bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarką; 3) pakeisti Šiaulių apygardos teismo 2016 m. gegužės 25 d. sprendimu, pakeistu Šiaulių apygardos teismo 2016 m. lapkričio 29 d. nutartimi, nepilnamečiams vaikams T. B. ir T. B. iš atsakovo priteistą išlaikymo dydį, priteisiant iš atsakovo kiekvienam vaikui išlaikymą kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis po 300 Eur nuo kreipimosi į teismą dienos iki vaikų pilnametystės, priteistą sumą kasmet indeksuojant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją; priteisti iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Ieškovė patikslino, kad vaikų pasiėmimas iš jos gyvenamosios vietos reiškia vaikų pasiėmimą iš ieškovės gyvenamosios vietos laiptinės ar kiemo.
3. Ieškovė nurodė, kad, siekdamą užtikrinti visapusiškas ir visavertes sąlygas vaikams, nes atsakovo teikiamo išlaikymo nepakanka, priėmė sprendimą išvykti gyventi ir dirbti į Jungtinę Karalystę, kurioje gyvena ir dirbo iki santuokos su atsakovu sudarymo. Pažymėjo, kad Jungtinėje Karalystėje susirado darbą, išsinuomojo gyvenamąjį būstą, surado vaikams ugdymo įstaigą, todėl vaikams bus užtikrintos tinkamos gyvenimo ir ugdymosi sąlygos, gyvenamosios vietos pakeitimas nepadarys vaikams nei socialinės, nei psichologinės žalos. Ieškovės teigimu, atsakovas, nepilnamečių vaikų tėvas, turi teisę ir pareigą bendrauti su vaikais, todėl sudarys maksimalias sąlygas tėvui bendrauti su nepilnamečiais sūnėmis pagal prašomą nustatyti tėvo bendravimo su vaikais tvarką. Nuo santuokos nutraukimo ir išlaikymo nepilnamečiams vaikams priteisimo praėjo 3 metai, sūnūs paaugo, pradėjo lankyti mokyklą, todėl, pakitus vaikų poreikiams, iš atsakovo vaikams priteistinas išlaikymo dydis didintinas iki 300 Eur per mėnesį.
4. Atsakovas priešieškiniu prašė: 1) nustatyti nepilnamečių vaikų T. B. ir T. B. gyvenamąją vietą su atsakovu, vaikų tėvu; 2) nustatyti atsakovo prašomą ieškovės bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarką; 3) priteisti iš atsakovo kiekvienam vaikui 125 Eur dydžio išlaikymą kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo teismo sprendimo priėmimo dienos iki vaikų pilnametystės, išlaikymo lėšas kasmet indeksuojant Vyriausybės nustatyta tvarka; nepilnamečių vaikų išlaikymo lėšų tvarkytoju užufruoto teisėmis paskirti atsakovą.
5. Atsakovas nurodė, kad šalių nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos pakeitimas, išvykstant į kitą valstybę, neatitinka vaikų interesų. Jungtinei Karalystei išstojus iš Europos Sąjungos (toliau – ES), atsakovas nebegalės bendrauti su vaikais, dalyvauti juos auklėjant, nutrūks vaikų ryšys su Lietuva, kitais artimaisiais giminaičiais. Nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos nustatymas su atsakovu labiausiai atitiktų jų interesus. Vaikai galėtų gyventi su atsakovu jo tėvams priklausančiame privačiame name, vaikams būtų parinktos jų interesus atitinkančios ugdymo įstaigos. Atsakovo asmeninės savybės ir turimi bendravimo su nepilnamečiais vaikais įgūdžiai leis jam tinkamai rūpintis šalių nepilnamečiais vaikais.
6. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos Šiaulių apskrities vaiko teisių apsaugos skyrius (toliau – ir Tarnyba) išvadoje nurodė, kad pritaria ieškinių reikalavimui padidinti nepilnamečiams vaikams priteistą išlaikymą. Taip pat pažymėjo, kad vaikų išvykimas gyventi į užsienio valstybę galimai pažeis vaikų teises ir teisėtus interesus, nes būtų apribotas vaikų bendravimas su tėvu, nukentėtų šeimos ryšiai. Nors abu tėvai gali sudaryti tinkamas sąlygas vaikams augti ir vystytis, nėra pagrindo keisti vaikų gyvenamosios vietos, ją nustatant su tėvu. Nėra duomenų, kad ieškovė negalėtų užtikrinti vaikams tinkamos ir saugios aplinkos, taip pat nėra duomenų, jog ieškovė netinkamai atlieka savo pareigas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Šiaulių apylinkės teismas 2020 m. gruodžio 9 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies, priešieškinį atmetė, pakeitė Šiaulių apylinkės teismo 2016 m. gegužės 25 d. sprendimu, pakeistu Šiaulių apygardos teismo 2016 m. lapkričio 29 d. nutartimi, nepilnamečiams vaikams T. B. ir T. B. iš atsakovo priteistą išlaikymo dydį, priteisiant iš atsakovo kiekvienam vaikui po 200 Eur išlaikymą kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo kreipimosi į teismą dienos 2019 m. rugsėjo 30 d. iki vaikų pilnametystės, priteistą sumą kasmet indeksuojant Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją; paskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
8. Teismas nustatė, kad ieškovė ir atsakovas turi nepilnamečius vaikus T. B., gim. (duomenys neskelbtini), ir T. B., gim. (duomenys neskelbtini). Ieškovės ir atsakovo (duomenys neskelbtini) sudaryta civilinė santuoka nutraukta Šiaulių apylinkės teismo 2016 m. gegužės 25 d. sprendimu, jis iš dalies pakeistas Šiaulių apygardos teismo 2016 m. lapkričio 29 d. nutartimi. Teismo sprendimu vaikų gyvenamoji vieta nustatyta su ieškove, nustatyta atsakovo bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarka, priteista iš atsakovo kiekvienam vaikui po 98,50 Eur išlaikymo kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis iki vaikų pilnametystės.
9. Teismas nustatė, kad ieškovė su nepilnamečiais vaikais gyvena (duomenys neskelbtini), jai asmeninės nuosavybės teise priklausančiame 3 kambarių bute. Taip pat ieškovei nuosavybės teise priklauso 2 kambarių butas Vilniuje, už jo nuomą ieškovė gauna po 420 Eur kas mėnesį. Abu vaikai lanko (duomenys neskelbtini) progimnaziją, popamokinius užsiėmimus, sporto būrelius, vaikams yra sudarytos tinkamos gyvenimo sąlygos. Užsienio kalbos vaikai pradės mokytis nuo 2 klasės. Abu vaikai lanko UAB (duomenys neskelbtini) organizuojamus anglų kalbos užsiėmimus. Ieškovė buvo registruota darbo biržoje laikotarpiais nuo 2009 m. rugpjūčio 26 d. iki 2011 m. lapkričio 30 d., nuo 2016 m. gruodžio 20 d. iki 2017 m. lapkričio 6 d., nuo 2018 m. rugsėjo 5 d. iki 2020 m. kovo 4 d., nuo 2020 m. balandžio 2 d. iki 2020 m. liepos 17 d. Ieškovė 2019 m. spalio 7 d. baigė permanentinio makiažo kursus, turi leidimą ir yra išsinuomojusi patalpas (duomenys neskelbtini) mikropigmentacijos veiklai vykdyti. Ieškovė su vaikais 2019 m. liepos mėnesį lankėsi Jungtinėje Karalystėje, ten svečiavosi 2 savaites, po apsilankymo kreipėsi į atsakovą raštu, prašydama leisti pakeisti vaikų gyvenamąją vietą ir išsivežti juos gyventi į Jungtinę Karalystę, tačiau atsakovas nesutiko.
10. Teismas pažymėjo, kad ieškovės pateiktuose galimo darbdavio raštuose nurodyta, jog ieškovė nuo 2019 m. spalio 14 d. bus priimta į darbą Jungtinėje Karalystėje, atlyginimas – 700 svarų sterlingų per savaitę atskaičius mokesčius, kitame rašte atlyginimas nurodytas 450 svarų sterlingų per savaitę. Ieškinio padavimo į teismą dieną ieškovė turėjo susiradusi būstą ir buvo sudariusi trumpalaikės nuomos sutartį, taip pat buvo suradusi vaikams mokymo įstaigą Jungtinėje Karalystėje ir susitarusi dėl vaikų priėmimo mokytis nuo 2020 metų rugsėjo. Taip pat ieškovė turi galimybę gyventi Londone pas savo seserį, ši yra pateikusi sutikimą raštu, tačiau, teismo vertinimu, iš pateiktų duomenų apie namą negalima nustatyti, kiek jame yra miegamųjų kambarių, todėl neaišku, ar ieškovės sesuo turi galimybę suteikti ieškovei gyvenamąjį plotą. Pagal į bylą pateiktą buto nuomos sutartį šio konkretaus buto nuoma Jungtinėje Karalystėje ieškovei sudarys 600 svarų sterlingų per mėnesį. 2020 m. vasario 26 d. ieškovei jos prašymu yra suteiktas leidimas ribotą laiką likti Jungtinėje Karalystėje, dirbti, naudotis sveikatos paslaugomis, pradėti mokytis ar tęsti studijas, naudotis pašalpomis ir pensijomis, įvažiuoti į šalį ir iš jos išvažiuoti. Išrašo iš ieškovės banko sąskaitos duomenimis, ieškovė iš savo sesers K. H. 2019 m. balandžio 19 d. gavo 582 Eur pervedimą, 2019 m. balandžio 12 d. – 2000 Eur, o iš savo tėvo S. D. 2020 m. spalio 7 d. gavo 1500 Eur pervedimą.
11. Taip pat teismas nustatė, kad atsakovas dirba Šiaulių vaikų globos namuose socialinio darbuotojo padėjėju 0,5 etato krūviu, papildomai toje pačioje darbovietėje dirba vairuotoju, darbovietėje charakterizuojamas teigiamai, darbo užmokestis priklauso nuo išdirbtų valandų – apie 430 Eur per mėnesį. 2019 m. lapkričio mėnesio banko sąskaitos išrašo duomenimis, R. B. tris kartus pervedė atsakovui į sąskaitą po 1000 Eur. Vaikų išlaikymui atsakovas geranoriškai mokėjo daugiau, nei priteista, – po 250 Eur per mėnesį abiem vaikams. Atsakovui nuosavybės teise priklauso 0,9313 ha ir 0,6500 ha žemės sklypai, kurių rinkos kamos pagal 2015 m. atliktą masinį vertinimą – 1960 Eur ir 1310 Eur. Atsakovas pagal panaudos sutartį nuo 2019 m. gegužės 24 d. naudojasi 20,8779 ha žemės sklypu, priklausančiu jo giminiams, panaudos sutarties pabaiga – 2024 m. gegužės 24 d. Atsakovas nuo 2015 m. birželio 11 d. vykdo daržovių auginimo atvirame grunte individualią veiklą, o nuo 2019 m. sausio 29 d. vykdo užsakomojo pardavimo paštu arba internetu individualią veiklą. Palangos miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 29 d. nuosprendžiu atsakovas nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 2 dalį už smurtą prieš savo šeimos narį – sutuoktinę (ieškovę). Nuo 2020 m. vasario 28 d. atsakovas kartu su vaikais lanko užsiėmimus, kurių metu stengiasi gerinti bendravimą ir tarpusavio ryšį su sūnėmis.
12. Bylos duomenimis, teismas nustatė, kad 2014 m. ieškovė kreipėsi į asociaciją Moterų veiklos inovacijų centrą dėl patirto atsakovo, tuometinio sutuoktinio, smurto. Kai vyko šalių skyrybų procesas, ieškovė, atsakovas ir jų vaikai lankėsi pas psichologus. Gydomo įstaigų pažymų duomenimis, ieškovė yra Psichiatrijos klinikos pacientų registre. Ieškovė, atsakovas ir jų nepilnamečiai vaikai 2020 m. lankėsi VšĮ Socialinių inovacijų centro vykdomame projekte „Bendruomeniniai šeimos namai“. Taip pat ieškovė ir atsakovas įvykdė 2020 m. gegužės 13 d. Šiaulių rajono savivaldybės socialinių paslaugų centre sudarytą Pagalbos planą, pagal kurį abu tėvai su vaikais nukreipti lankyti psichologų konsultacijas, išklausyti pozityvios tėvystės kursus.
13. Teismo vertinimu, vaikų išvežimas nuolat gyventi į Jungtinę Karalystę iš esmės pažeistų jų interesus, vaikai netektų gyvo bendravimo su Lietuvoje esančiais draugais, artimais giminičiais, esamo maksimalaus bendravimo su tėvu, nuolatinio ryšio su juo ir seneliais, šie faktoriai bei pateikimas į visiška kitokią socialinę, kultūrinę, kalbinę aplinką sukeltų jiems stresą, nerimą, pavojaus jausmą, užtikrintumą. Ieškovė akcentavo materialinius vaikų poreikius, tačiau apie vaikų bendravimą su tėvu, jų ryšį su seneliais, kitais artimais giminičiais, ryšį su socialine, kultūrine, kalbine aplinka nėra tinkamai pasirūpinta. Nors vaikų noras išvykti į Jungtinę Karalystę kartu su motina buvo išreikštas ir išklaustas vaiko teisių apsaugos specialistės, teismo vertinimu, natūraliai vaikai nori vykti ten, kur išvyks jų motina. Be to, teismas nurodė, kad byloje esančiais įrodymais nepagrindžiama, jog ieškovės ir jos vaikų turinė padėtis Jungtinėje Karalystėje nebus žymiai geresnė, nei šiuo metu gyvenant Lietuvoje.
14. Teismas pažymėjo, kad abu tėvai nededa pakankamai pastangų vykdyti teismo nustatytą bendravimo tvarką. Tačiau nė viena iš šalių nepateikė teismui argumentų, kad esama bendravimo tvarka yra kuo nors ydinga ir kodėl turėtų būti pakeista, neteikė reikalavimų ar pasiūlymų, kaip norėtų ją pakeisti. Šiuo metu galioja Šiaulių apygardos teismo 2016 m. lapkričio 29 d. nutartimi nustatyta atsakovo bendravimo su vaikais tvarka, kuri, netenkinus ieškinio reikalavimo leisti išvežti vaikus nuolat gyventi į užsienio valstybę be atsakovo sutikimo, paliktina galioti.
15. Dėl ieškinio reikalavimo padidinti išlaikymo vaikams dydį teismas nurodė, kad nuo išlaikymo priteisimo momento praėjo 4 metai, per tą laiką išaugo vaikų poreikiai, padidėjo kainos, todėl priteistas išlaikymo dydis po 98,50 Eur nėra pakankamas vaikų poreikiams patenkinti. Vaikais daugiausiai rūpinasi ieškovė, ji skiria tam ne tik piniginius resursus, bet ir laiką, todėl atsakovas, būdamas jaunas, sveikas, darbingas ir neturintis kitų išlaikytinių, turi pareigą patenkinti bent būtiniausius savo vaikų poreikius. Kadangi ieškovė neturi darbo, beveik visą laiką skiria vaikų priežiūrai, atsakovo pinigais indėlis į materialinį vaikų išlaikymą turi būti didesnis nei ieškovės. Atsižvelgdamas į byloje pateiktus įrodymus, teismas nusprendė, kad atsakovas turi realią galimybę teikti savo sūnėms po 200 Eur išlaikymą kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis.
16. Tarmybos specialistė 2020 m. sausio 8 d. išklausė abu vaikus jų namuose ir vaikai aiškiai išreiškė nuomonę gyventi su ieškove, vaikų motina. Teismas, remdamasis bylos medžiaga, šalių paaiškinimais, išvadą teikiančios institucijos išvadamis teismas padarė išvadą, kad vaikų geriausius interesus atitinka jų gyvenamosios vietos nustatymas su motina. Dėl to teismas nusprendė netenkinti atsakovo priešieškinio

reikalavimo nustatyti vaikų gyvenamąją vietą su atsakovu.

17. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės ir atsakovo apeliacinius skundus, 2021 m. balandžio 28 d. nutartimi paliko nepakeistą Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 9 d. sprendimą.
18. Teisėjų kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo vertinimu, kad vaikai, kurie gyvena su motina, natūraliai nori išvykti kartu su ja į užsienį, tačiau dviejų savičių viešnagė svietimoje šalyje nėra tas pats, kas išvykimas nuolat gyventi į tą šalį. Ieškovės pateikti duomenys, kad ji studijavo, dirbo Jungtinėje Karalystėje, rodo būtent ieškovės o ne vaikų ryšius su užsienio valstybe. Nors ieškovė pasirūpino, kad vaikai mokytųsi anglų kalbos, susirado gyvenamąją vietą, darbą, mokymo ir ugdymo įstaigas Jungtinėje Karalystėje, ieškovei suteiktas būsimo gyventojų statusas iki 2025 m. vasario 22 d., tačiau pateikti duomenys neįrodo, kad ieškovei būtų suteiktas nuolatinio gyventojų statusas, todėl vaikų teisinis statusas šioje šalyje būtų teisiskai neapibrėžtas. Nepaisant to, kad vaikai mokosi anglų kalbos, mokymosi procesas užsienio kalba yra sudėtingesnis nei gimtąją kalbą. Ieškovės pateikta informacija apie ugdymo procesą Jungtinėje Karalystėje yra bendro pobūdžio ir neįrodo, kas konkrečiai būtų taikoma bylos šalims. Aplinkybė, jog ikimokyklinio ugdymo įstaigą Jungtinėje Karalystėje lanko nepilnamečių vaikų pusbrolis, kuris nuolat gyvena Jungtinėje Karalystėje ir nekalba lietuviškai, nėra susijusi su bylos šalių nepilnamečiais vaikais.
19. Teisėjų kolegijos vertinimu, aplinkybė, kad ieškovės ir vaikų turinė padėtis Jungtinėje Karalystėje būtų geresnė nei Lietuvoje, nėra lemiamą nustatant vaikų gyvenamąją vietą užsienyje. Nors jos įsidarbinimo galimybės pagal gyvenamąją vietą (duomenys neskelbtini) yra ribotos, ieškovė nuosavybės teise turi butą Vilniuje, todėl gali ieškoti darbo didesniame mieste. Ieškovė teismui nepateikė duomenų, kad išnaudojo visas galimybes verstis mikropigmentacijos veikla. Taigi, ieškovė neišnaudojo visų galimybių susirasti darbą Lietuvoje. Be to, ieškovės pateiktus duomenis apie jai ir vaikams skirtą paramą maisto produktais ir higienos priemonėmis, socialinę paramą vaikų pietums bei mokinio reikmėms įsigyti teismas vertino kaip neatspindinčius realios ieškovės ir jos vaikų finansinės situacijos. Teismas atsisveikė į tai, kad ieškovė nesinaudojo byloje garantuojama antrine teisine pagalba ir samdė advokatą, vaikai lanko mokamus būrelius, jų išlaidos nėra apribotos minimaliais poreikiais.
20. Teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo sprendimo išvadai, kad, pakeitus vaikų gyvenamosios vietos valstybę, atsakovo ir kitų Lietuvoje liekančių artimųjų bendravimas taptų tik nuotolinis, žymiai sumažėtų atsakovo galimybės auklėti savo vaikus, nors jo teisės nėra apribotos. Ieškovės siūloma atsakovo bendravimo su vaikais tvarka, išskyrus nuotolinį bendravimą, šalių sūnams išvykus gyventi į Jungtinę Karalystę taptų praktiškai neįgyvendinama, nes atsakovas įrodė, kad galimai neturėtų finansinių galimybių padengti tokio dydžio savo ir vaikų kelionių išlaidas. Ieškovės galimybė gauti didesnes pajamas negali pažeisti atsakovo, kaip tėvo, teisės auklėti savo vaikus. Be to, iš šalių pateikto susirašijimo matyti, kad šalims dažnai nepavyksta geruoju susitarti dėl atsakovo bendravimo su vaikais, todėl atsakovas ne tik gyvai negalėtų matyti savo vaikų (įvertinus jo pajamas), bet ir nuotolinis bendravimas gali būti apsunkintas. Aplinkybė, jog keli giminaičiai gyvena Jungtinėje Karalystėje, negali paneigti nepilnamečių vaikų teisės toliau bendrauti su visais kitais Lietuvoje gyvenančiais giminaičiais.
21. Teisėjų kolegija, įvertinusi nurodytas aplinkybes, padarė išvadą, kad vaikų išvežimas nuolat gyventi į Jungtinę Karalystę neigiamai paveiktų vaikų interesus, jie netektų gyvo bendravimo su Lietuvoje esančiais draugais, artimais giminaičiais, maksimalaus bendravimo su tėvu, nuolatinio ryšio su juo ir seneliais, šie veiksniai bei pateikimas į visiškai kitokią socialinio, kultūrinio, kalbinio bendravimo aplinką sukeltų jiems stresą, nerimą, pažeistų stabilumą, užtikrintumo jausmą.
22. Teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo atliktam abiejų tėvų turinės padėties įvertinimui ir padarytai išvadai, kad kiekvienam vaikui priteistas išlaikymas po 200 Eur yra pakankamas. Abiejų šalių gaunamos pajamos yra panašios – ieškovė gauna apie 560 Eur (420 Eur už buto nuomą ir 140 Eur išmokos vaikams), o atsakovas – apie 430 Eur atlyginimą. Tačiau aplinkybė, kad atsakovas galėjo sau leisti nupirkti sūnui žaislą už 300 Eur, pagrindžia, jog atsakovo nurodytos gaunamos pajamos galimai neatspindi jo realios finansinės padėties. Atsakovas patiria papildomų išlaidų bendraudamas su vaikais, o ieškovei tenka didesnė našta, nes su ja gyvena vaikai. Abi bylos šalys turi realias galimybes gauti didesnes pajamas, todėl aplinkybė, kad ieškovė nedirba, o atsakovas gauna mažą darbo užmokestį, nesudaro pagrindo pakeisti teismo priteisto išlaikymo. Ieškovės nurodytos vaikų poreikiams reikalingos sumos per mėnesį (T. B. – 651,59 Eur ir T. B. – 716 Eur) neatitinka ieškovės ir atsakovo finansinių galimybių. Ieškovei nedirbant ir pačiai mokant anglų kalbą, nėra įrodyta, kad mokamos anglų kalbos pamokos vaikams yra tikrai reikalingos. Ieškovė teismui pateikė duomenis, kad vaikams dėl ieškovės finansinės padėties teikiama parama nemokamais pietumis, tačiau į ieškovės pateiktas vaikų išlaidas įtrauktos sumos maistui, mokyklai ir atskirai dar dienpinigiams. Ieškovės pateikti medicininiai dokumentai (dėl T. B. ortodontinio, medikamentinio gydymo, dėl akinių nešiojimo) taip pat nesudaro pagrindo pakeisti teismo priteisto išlaikymo dydžio.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

23. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartį ir pakeisti Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 9 d. sprendimą, ieškinį tenkinant visiškai. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 23.1. Teismai, atsisakydami be atsakovo sutikimo leisti ieškovei išvežti nepilnamečius vaikus į Jungtinę Karalystę nuolat gyventi, pažeidė ieškovės laisvą apsisprendimo teisę pasirinkti gyvenamąją ir darbo vietą, asmens autonomijos principą, teisę į laisvą asmens judėjimą, netinkamai taikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos, tarptautinės ir ES teisės normas, nukrypo nuo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir ESTT) praktikos išaiškinimų dėl laisvo asmens judėjimo galimybių. Teismai nevertino, kad ieškovė siekia su nepilnamečiais vaikais išvykti nuolat gyventi į Jungtinę Karalystę dėl objektyvių aplinkybių, suteikiančių pagrindą ieškovei spręsti, kad gyvenimas šioje šalyje suteikia geresnes gyvenimo sąlygas tiek jai pačiai, tiek nepilnamečiams vaikams.
 - 23.2. Teismai netinkamai taikė teisės normas, reglamentuojančias tėvų bendravimą su nepilnamečiais vaikais, šiems gyvenant skirtingose valstybėse, netaikė proceso, materialiosios teisės normų, nustatančių tokio pobūdžio byloje aktyvų teismo veikimą, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos. Teismai, konstatuodami, kad pagal ieškovės siūlomą atsakovo bendravimo tvarką su nepilnamečiais vaikais nebus užtikrinta atsakovo ir jo šeimos narių teisė bendrauti su vaikais, turėjo teisę nustatyti labiausiai nepilnamečių vaikų poreikius atitinkančią atsakovo bendravimo su nepilnamečiais vaikais tvarką. Atsakovo pasyvumas ir nedėjimas pastangų, kad būtų užtikrintos visapusiškos ir visavertės gyvenimo sąlygos nepilnamečiams vaikams, traktuojamas kaip jo galimybių ribojimas bendrauti su nepilnamečiais vaikais, nors atsakovas yra darbingo amžiaus, turi aukštąjį išsilavinimą ir visas galimybes gauti didesnes pajamas. Atsakovas savo finansinę padėtį dirbtinai susikuria, kad galėtų pateisinti, jog negalės bendrauti su vaikais, jiems gyvenant Jungtinėje Karalystėje. Net jei ieškovė išvyktų gyventi ir dirbti į Vilnių, atsakovui tektų vykti iš Vilniaus į (duomenys neskelbtini), o tai sudarytų iš esmės tas pačias išlaidas, kaip ir vykstant bendrauti su vaikais į Jungtinę Karalystę.
 - 23.3. Nepilnamečiai vaikai daugybę kartų valstybinės vaiko teisių institucijos pareigūnams išreiškė savo norą vykti gyventi į Jungtinę Karalystę. Nepilnamečių vaikų noras gyventi kartu su motina, nepriklausomai nuo jos konkrečios gyvenamosios vietos, labiausiai atitinka vaikų interesus augti sveikoje, saugioje ir ramioje aplinkoje. Byloje nenustatyta jokių objektyvių ir leistinumo kriterijų atitinkančių faktinių duomenų, kad ieškovės planuojama socialinė aplinka Jungtinėje Karalystėje neatitiktų nepilnamečių vaikų interesų, nėra pagrindo teigti, kad ieškovei suteiktas Jungtinėje Karalystėje būsimo gyventojų statusas iki 2025 m. vasario 22 d. bus prarastas po 5 metų.
 - 23.4. Teismai netinkamai aiškino ir taikė teisės normas, reglamentuojančias išlaikymo dydžio nustatymą nepilnamečiams vaikams, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos tokio pobūdžio bylose, netinkamai įvertinę išlaidas vaikų gydymui, ugdymui, dienpinigiams,

drabužiams ir avalynei, netinkamai nustatė vaikų poreikius. Sprendami dėl atsakovo turinės padėties teismai, nustatė, kad atsakovas gyvena savo tėvų name, iš savo motinos reguliariai gauna po 1000 Eur, neatsižvelgė į tai, jog atsakovui nuosavybės teise priklauso žemės sklypai, jis naudojasi 2 advokatų teisinėmis paslaugomis, būdamas darbingo amžiaus, neturintis sveikatos sutrikimų, gali imtis realių veiksmų savo gaunamoms pajamoms padidinti. Teismai, nustatydami vaikų poreikius, neįvertino išlaidų gydymui, ugdymui, kad tam, kad vaikai jaustųsi visaverčiai, jiems būtini dienpinigiai papildomai įsigyti maisto, nors ir gauna nemokamą maitinimą mokykloje, vaikams nuolat reikia pirkti drabužius, batus. Be to, pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą vaiko pinigai sudaro po 70 Eur kiekvienam vaikui, o ne po 140 Eur.

- 23.5. Teismai netinkamai taikė proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodymų vertinimą, nes aplinkybės, kad atsakovas gyvena didelės vertės name, naudojasi ne vieno advokato paslaugomis, vertina kaip sunkią atsakovo finansinę padėtį, o ieškovės turtinę padėtį, net ir esant oficialiems dokumentams, patvirtinantiems mažas pajamas ir turintiems didesnę įrodomąją galią (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – [CPK](#)) 197 straipsnio 2 dalis), vertino kaip gerą ir neatitinkančią realios situacijos.
24. Atsakovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 28 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 24.1. Byloje nebuvo sprendžiama dėl ieškovės teisių keisti gyvenamąją vietą, todėl jos judėjimo, kilnojimosi, gyvenamosios vietos ir valstybės keitimo teisės nėra varžomos. Teismai, sprenddami klausimą dėl leidimo be tėvo sutikimo išvežti vaikus gyventi į užsienio valstybę, turi vertinti situaciją išimtinai tik atsižvelgdami į nepilnamečių vaikų, o ne ieškovės interesus. Ieškovė neįrodė, kad nepilnamečių vaikų išvežimas nuolat gyventi į užsienio valstybę geriausiai atitinka vaikų interesus. Ieškovės galimas pajamų padidėjimas negali būti lemiančia priežastimi keisti šalių sūnų nuolatinės gyvenamosios vietos valstybę, nepilnamečiai vaikai gauna pakankamą išlaikymą iš šalių.
- 24.2. Ieškovė siekia be atsakovo sutikimo nepilnamečius vaikus išvežti gyventi į Jungtinę Karalystę, kuri nėra ES valstybė narė, todėl ginčas negali būti sprendžiamas ES teisės aktų ir teismų praktikos, reglamentuojančios ES valstybės narių piliečių judėjimą ES valstybių narių teritorijoje, pagrindu.
- 24.3. Vaikų dabartinė nuolatinė gyvenamoji vieta ir socialinis ryšys yra labiau susiję ne su Jungtine Karalyste, o su Lietuva. Vaikams neužtikrinus jų nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvoje, neišvengiamai bus padaryta žala jų psichinei ir emocinei būsenai. Jie iki šiol lankė Lietuvos ugdymo įstaigas ir mokėsi pagal Lietuvos ugdymo programą, todėl jos drastiškas pakeitimas, neturint šalia artimųjų (tėvo, senelių, draugų), nemokant anglų kalbos, vaikams gali padaryti didelę žalą.
- 24.4. Ieškovės siūloma atsakovo bendravimo su vaikais tvarka (išskyrus nuotolinį bendravimą) šalių sūnams išvykus gyventi į Jungtinę Karalystę taptų praktiškai neįgyvendinama. Atsakovas neturėtų jokių objektyvių garantijų, jog, kiekvieną kartą atvykęs į Jungtinę Karalystę, bus įleistas į šalį, kad turės finansines galimybes padengti savo ir vaikų kelionių išlaidas. Be to, atsižvelgiant į jų amžių bei lytį, yra būtinas vaikų nuolatinis bendravimas su tėčiu.
- 24.5. Bylos duomenys (atsakovo pateikti garso įrašai, Tamybos 2020 m. liepos 1 d. raštas) patvirtina, kad ieškovė formuoja neigiamą sūnų požiūrį į atsakovą, inicijuoja nepagrįstus ikiteisminius tyrimus dėl tariamų atsakovo nusikalstamų veikų (vaikų tvirkینimo), todėl nepagrįsti ieškovės kasacinio skundo argumentai, jog ji deda visas pastangas į vaikų ir atsakovo tarpusavio ryšių stiprinimą. Priešingai nei nurodė ieškovė, atsakovas niekada nebuvo nutraukęs bendravimo su vaikais.
- 24.6. Nors vaikai yra išreiškę norą vykti nuolat gyventi į užsienį, atsižvelgiant į jų amžių, gyvenimišką patirtį, jie negali priimti objektyviai teisingų sprendimų šiuo klausimu.
- 24.7. Teismai tinkamai nustatė šalių nepilnamečių vaikų poreikius, atsakovo turtinę padėtį, jo dedamas pastangas gauti pajamų, todėl pagrįstai priteisė 200 Eur dydžio kas mėnesį mokamas periodines išmokas kiekvienam vaikui.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos pakeitimo, išvykstant su vienu iš tėvų nuolat gyventi į užsienio valstybę, be kito tėvo sutikimo

25. Vienas pagrindinių šeimos teisės principų – prioritetinės vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynybos principas, įtvirtinantis pareigą, imantis bet kokių vaikų liečiančių veiksmų, pirmąsias atsižvelgti į tai, kas geriausia vaikui (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (toliau – Konvencija) 3 straipsnio 1 dalis, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 24 straipsnio 2 dalis, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 3.3 straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punktą).
26. [CK 3.161 straipsnio](#) 3 dalyje nustatyta, kad vaikas turi teisę gyventi kartu su tėvais, būti auklėjamas ir aprūpinamas savo tėvų šeimoje, bendrauti su tėvais, nesvarbu, ar tėvai gyvena kartu, ar skyrium, bendrauti su giminaičiais, jei tai nekenkia vaiko interesams. Ši įstatyme įtvirtinta vaiko teisė į šeimos ryšius yra pamatinė, nes visapusiška ir darni vaiko raida galima tik augant šeimoje, jaučiant meilę ir supratimą (Konvencijos preambulė). Iš esmės analogiška nuostata įtvirtinta ir Chartijos 24 straipsnio 3 dalyje, kurioje nurodyta, jog kiekvienas vaikas turi teisę reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, jei tai neprieštarauja vaiko interesams.
27. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad teisė reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais, kurios laikymasis neginčijamai susipina su pagrindiniais kiekvieno vaiko interesais; priemonė, kuri trukdo vaikui reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, gali būti pateisinta tik kitu vaiko interesu, kuris būtų toks reikšmingas, kad įgytų viršenybę minėtos pagrindinės teisės atžvilgiu (ESTT 2009 m. gruodžio 23 d. sprendimas byloje *Jasna Deteček prieš Maurizio Sgueglia*, C-403/09, 54, 59 punktai).
28. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijoje, aiškinant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) taikymą, taip pat plėtojamas principas, kad tėvo (motinos) ir vaiko buvimas kartu, mėgavimasis vienas kito draugija yra esminė šeimos gyvenimo sudedamoji dalis (žr. EŽTT 1996 m. rugpjūčio 7 d. sprendimą byloje *Johansen prieš Norvegiją*, peticijos Nr. 17383/90; 2002 m. vasario 26 d. sprendimą byloje *Kutzner prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 46544/99; 2012 m. balandžio 10 d. sprendimą byloje *Pontes prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19554/09 ir kt.).

29. Tėvai turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis atlikti savo pareigas – dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgdami į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiskam gyvenimui visuomenėje ([CK 3.155 straipsnio](#) 2 dalis, 3.165 straipsnio 1 dalis).
30. Vienas esminių tėvų valdžios (globos teisių) elementų – teisė nustatyti vaiko gyvenamąją vietą ([CK 3.168, 2.14 straipsniai](#)). Šios teisės įgyvendinimas glaudžiai susijęs su geriausių vaiko interesų užtikrinimu, tinkamos jo vystymuisi materialinės, socialinės, psichologinės aplinkos nustatymu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-277-969/2019, 22 punktas).
31. Visus klausimus, susijusius su vaikų auklėjimu, sprendžia abu tėvai tarpusavio susitarimu ([CK 3.165 straipsnio](#) 3 dalis), nes vaiko saugumui ir ugdymui užtikrinti reikalingas tėvų bendradarbiavimas tarpusavyje ir su vaiku, todėl tik tėvų tarpusavyje rastas sprendimas, kaip geriausiai auklėti vaiką, galės būti geranoriškai vykdomas ir geriausiai atitiks vaiko interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16-706/2016, 13 punktas).
32. [CK 3.174 straipsnio](#) 3 dalyje nustatyta, kad teisė nepilnametį vaiką, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje, išvežti į užsienio valstybę nuolat gyventi turi tas iš tėvų, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, tik gavęs rašytinį antrojo iš tėvų sutikimą. Jeigu antrasis iš tėvų atsisako duoti šį sutikimą, ginčą sprendžia teismas.
33. Taigi, nepaisant to, jog vaiko gyvenamoji vieta nustatoma su vienu iš tėvų, tėvai turėtų kartu spręsti dėl esminio vaiko nuolatinės gyvenamosios aplinkos pakeitimo klausimo (pvz., išvykimo nuolat gyventi į užsienį) ir turėtų būti laikoma, kad šiuo klausimu tėvų valdžia (globa) įgyvendinama kartu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-277-969/2019](#), 38 punktas).
34. Tai, kad visus su vaiku susijusius klausimus, be kita ko, nuolatinės gyvenamosios aplinkos pakeitimo, tėvai įprastai turėtų spręsti kartu, bendrai įgyvendindami tėvų (globos) valdžią, matyti ir tarptautiniu, ES lygmeniu Pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų (3 straipsnis), situacija, kai vienas iš tėvų pareigų turėtojų išveža vaiką nuolat gyventi į kitą valstybę, nesant kito tėvų pareigų turėtojo sutikimo ar teismo sprendimo, atitiktų vaiko grobimo sąvoką. 1980 m. Hagos konvencijos teisinis reguliavimas pripažįstamas ir yra integruotas į ES teisės aktų – 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinancio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (Reglamentas Nr. 2201/2003), ir 2022 m. jį pakeisiančio 2019 m. birželio 25 d. Tarybos reglamento (ES) 2019/1111 dėl jurisdikcijos ir sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis bei tarptautiniu vaikų grobimu, pripažinimo ir vykdymo sistemą. Abu minėti reglamentai detalizuoja ir papildo 1980 m. Hagos konvencijoje įtvirtintus mechanizmus esant vaiko grobimo situacijai.
35. Šiame kontekste pažymėtina, kad tėvų, negyvenančių kartu su vaiku, teisė bendrauti su vaiku ir dalyvauti jį auklėjant yra asmeninio pobūdžio tėvų teisė, kurią įgyvendinti galima, kai kitas iš tėvų nekliudo šiam bendravimui, o pats bendravimas yra tiesioginis ir pastovus. Šios teisės įgyvendinimas reiškia ir įstatymu nustatytos tėvų pareigos bendrauti su vaiku bei dalyvauti jį auklėjant įvykdymą. Ši tėvų asmeninė teisė ir pareiga turi būti vykdoma tik vaiko interesais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-454/2014).
36. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymima, kad sprenddamas dėl vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės pakeitimo teismas turi įvertinti priežastis, dėl kurių gyvenamosios vietos valstybė turėtų būti keičiama, per geriausių vaiko interesų prizmę. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad vaiko aplinka yra visų pirma jį supantys žmonės. Todėl turi būti įvertinta, ar vaiko perkėlimas yra būtinas, ar pastovaus ryšio su persikeliančiu suaugusiuoju užtikrinimas yra svarbesnis nei vaiko aplinkos išsaugojimas (žr. pirmiau nurodytos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-277-969/2019](#) 39 punktą).
37. Pareiga įrodyti, kad vaiko išvežimas nuolat gyventi į užsienį geriausiai atitinka vaiko interesus ir kad tai iš esmės nepažeidžia skyrium gyvenančio tėvo (motinos) teisių, tokiu atveju tenka tėvui ar motinai, siekiančiam pakeisti nuolatinę vaiko gyvenamąją vietą (pirmiau nurodyta kasacinio teismo nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-454/2014](#)).
38. Nagrinėjamoje byloje tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai netenkino ieškovės reikalavimo suteikti leidimą išvykti su nepilnamečiais vaikais nuolat gyventi į Jungtinę Karalystę be atsakovo, vaikų tėvo, sutikimo, konstatavę, kad vaikų išvykimas į užsienio valstybę nuolat gyventi neatitiktų jų geriausių interesų, būtų pažeistos vaikų ir skyrium gyvenančio vaikų tėvo teisės į maksimalaus bendravimo užtikrinimą, vaikai netektų nuolatinio ryšio su tėvu, seneliais, kitais artimaisiais ir draugais. Nors ieškovė pateikė duomenis apie įsidarbinimo, vaikų ugdymo įstaigos, gyvenamosios vietos galimybes Jungtinėje Karalystėje, teismų vertinimu, socialinės, kultūrinės ir kalbinės aplinkos pasikeitimas vaikams sukeltų nestabilumą, neužtikrintumo jausmą. Ieškovės argumentus dėl galimai jos finansinės padėties pagerėjimo, išvykus į užsienio valstybę, teismai vertino kaip nesudarantį pagrindą apskundinti skyrium gyvenančio vaikų tėvo teises į bendravimą su vaikais.
39. Ieškovė, nesutikdama su teismų procesiniais sprendimais, kasaciniame skunde teigia, kad teismai pažeidė jos teisę į laisvą judėjimą, teisę pasirinkti gyvenamąją ir darbo vietą ir tokiu būdu pažeidė nacionalinės ir ES, tarptautinės teisės nuostatas, nukrypo nuo teismų praktikos išaiškinimų. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus vertina kaip teisiskai nepagrįstus.
40. Sutiktina, kad kiekvienas asmuo turi teisę laisvai judėti ir teisę pasirinkti gyvenamąją vietą kiekvienos valstybės teritorijoje (1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 13 straipsnio 1 dalis). Laisvas asmenų judėjimas taip pat yra viena pagrindinių teisių ES. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog kiekvienas ES pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų. Laisvo asmenų judėjimo svarba taip pat pabrėžiama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, nurodant, kad ES pilietybė kiekvienam Sąjungos piliečiui suteikia pagrindinę ir asmeninę teisę laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, taikant Sutartyse ir joms vykdyti patvirtintose priemonėse nustatytus apribojimus ir reikalavimus, nes laisvas asmenų judėjimas yra viena pagrindinių vidaus rinkos laisvių, kuri, be to, buvo patvirtinta Chartijos 45 straipsnyje (ESTT 2010 m. spalio 7 d. sprendimas byloje *Lassal*, C-716/09, 29 punktas; 2011 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje *Shirley McCarthy*, C-434/09, 27 punktas).
41. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytas nacionalinio, tarptautinio ir ES teisinio reguliavimo nuostatas ir teismų praktikos išaiškinimus, tiek asmens laisvo judėjimo, tiek vaiko geriausių interesų užtikrinimo principų tinkamas įgyvendinimas, tėvų teisių lygiateisiškumas dalyvauti auklėjant vaiką yra visuotinai pripažįstamos ir ginamos vertybės.
42. Kaip jau nurodyta, visi klausimai, susiję su vaiku, turi būti sprendžiami, atsižvelgiant į vaiko interesus. Atitinkamai kiekvienu atveju, kada nagrinėjamoje byloje egzistuoja su vaiko teisėmis ir teisėtai interesais susijęs elementas, t. y. šeimos teisinių santykių elementas, vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugai skirtingas ypatingas dėmesys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-98/2007](#)).
43. Pažymėtina, kad ieškovės siekis kartu su nepilnamečiais vaikais išvykti nuolat gyventi į užsienio valstybę neabejotinai susijęs su šeimos teisinių santykių elementu, todėl, sprendžiant ieškinių reikalavimo pagrįstumą ir priimanč sprendimus šiuo klausimu, būtina atsižvelgti ne tik į asmens judėjimo laisvę, bet ir vaikų interesus. EŽTT ypač išsiskiria, kad tais atvejais, kai priimanč atitinkamus sprendimus išsiskiria vaiko ir tėvų interesai, derinant tuos interesus, priklausomai nuo jų prigimties ir rimtumo, pirmenybė teikiama vaiko interesams (EŽTT Didžiosios kolegijos 2003 m. liepos 8 d. sprendimo byloje *Sommerfeld prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 31871/96, 64 punktas; 2019 m. rugšėjo 10 d. sprendimo byloje *Strand Lobben ir kiti prieš Norvegiją*, peticijos Nr. 37283/13, 206 punktas).
44. Teisėjų kolegijos vertinimu, bylą nagrinėję teismai, įvertinę šalių nurodytus argumentus, byloje esančius įrodymus, padarė pagrįstą išvadą,

jog ieškovė neįrodė, kad vaikų išvykimas nuolat gyventi į Jungtinę Karalystę geriausiai atitinka vaikų interesus ir kad tai nepažeistų skyrium gyvenančio vaikų tėvo (atsakovo) teisių. Pritartina teismų vertinimui, kad aplinkybė dėl ieškovės finansinės padėties pagerėjimo išvykus savaime neįrodo, jog vaikų išvykimas atitiktų geriausių jų interesus. Byloje nėra nustatyta pagrindo riboti vaikų bendravimą su tėvu, taip pat nėra nustatyta, kad vaikai apskritai išreikštų nenorą palaikyti ryšį su tėvu. Priešingai, nors šalių santykiai konfliktiški, teismų procesiniuose sprendimuose nustatytos aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad atsakovas vykdo jam, kaip vaikų tėvui, nustatytas pareigas: stengiasi palaikyti nuolatinį ryšį, bendrauja su vaikais, pagal šeimai sudarytą pagalbos planą lankė psichologų konsultacijas, išklaušė pozityvios tėvystės kursus, lanko vaikus ugdymo įstaigoje, moka vaikams išlaikymą (net didesnę, nei priteista teismo sprendimu), rūpinasi ne tik vaikų būtinųjų poreikių užtikrinimu, bet ir pramogomis, laisvalaikio. Akivaizdu, kad vaikų nuolatinės gyvenamosios vietos pasikeitimas, vaikams ir atsakovui gyvenant skirtingose valstybėse, turėtų neigiamos įtakos vaikų ir tėvo maksimalaus tiesioginio bendravimo užtikrinimui.

45. Ieškovės ir atsakovo konfliktiški santykiai, sprendžiant klausimus dėl tėvo bendravimo su vaikais tvarkos, ieškovei kartu su vaikais išvykus į užsienio valstybę, galėtų turėti įtakos ne tik tiesioginio, bet ir nuotolinio bendravimo apskurdinimui. Vaikų teisės bendrauti su abiem tėvais, palaikyti nuolatinį ryšį, be kita ko, bendravimo su kitais artimaisiais, saugios, visapusiškai pritaikytos vaikų tinkamam vystymuisi aplinkos stabilumo negali paneigti vieno iš tėvų, su kuriuo nustatyta vaikų nuolatinė gyvenamoji vieta, tikėtinas finansinės padėties pagerėjimas, išvykus gyventi į užsienio valstybę.
46. Ieškove kasaciniame skunde taip pat pabrėžia, kad vaikai vaiko teisių apsaugos darbuotojams ne kartą išreikšė nuomonę išvykti su motina gyventi į Jungtinę Karalystę.
47. Konvencijos 12 straipsnyje nurodyta, kad vaikui būtinai turi būti suteikiama galimybė būti išklausytam bet kokio jį liečiančio teisinio nagrinėjimo metu nepriklausomai nuo jo amžiaus, svarbu, kad vaikas sugebėtų suformuluoti savo pažiūras. Konvencijos 12 straipsnio 1 dalyje atkreipiamas dėmesys į tai, kad vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, turi būti skiriama daug dėmesio. Konvencijos 12 straipsnio nuostatos įtvirtina pareigą sužinoti vaiko nuomonę ir deramai į ją atsižvelgti, kai yra sprendžiami klausimai, tiesiogiai susiję su vaiku, ar klausimai, kurie gali daryti poveikį jo gyvenimui. Pagal Konvencijos 12 straipsnio 2 dalį, vaiko pažiūros jį liečiančiu klausimu gali būti išsiaiškintos teisinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą instituciją, nacionalinių įstatymų nustatyta tvarka.
48. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos tekste nėra tiesioginių nuorodų į vaiko teisę būti išklausytam šeimos byloje, EŽTT savo jurisprudencijoje pabrėžia šios teisės reikšmę, taikydamas ir aiškindamas Konvencijos 8 straipsnį, tačiau pažymi, kad Vaiko teisių konvencijos tekstas griežtai nenustato būtinos išklausymo formos (gali būti tiesiogiai ar per atstovą) (žr., pvz., EŽTT 2015 m. rugsėjo 3 d. sprendimą byloje *M. ir M. prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 10161/13).
49. EŽTT savo sprendimuose nuosekliai laikosi pozicijos, kad geriausių vaiko interesų įvertinimas apima ir vaiko nuomonės (gebančio ją pareikšti tiesiogiai ar per atstovą) apsvaistymą, o kuo vaikas brandesnis, tuo kyla didesnis poreikis gerbti jo autonomiją (žr. pirmiau nurodytą sprendimą byloje *M. ir M. ir kt.*). Vis dėlto vaiko noras tėra vienas iš reikšmingų įrodymų byloje (EŽTT 2006 m. gegužės 9 d. Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *C. prieš Suomiją*, peticijos Nr. 18249/02; 2010 m. liepos 27 d. sprendimas byloje *Gineitienė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 20739/05) ir pati vaiko nuomonė gali ir neatitikti teismo nuomonės, koks sprendimas būtų tinkamiausias byloje (pvz., 2013 m. kovo 7 d. sprendime byloje *Raw and Others prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 10131/11, EŽTT nurodė, kad nors taikant reglamentą „Bruselis II a“ vaiko nuomonė turi būti išklausyta ir jos turi būti paisoma, tai nereiškia, kad vaiko prieštaravimas dėl grąžinimo yra pakankamas tam, kad teismas priimtų sprendimą atsisakyti grąžinti vaiką).
50. Kasacinio teismo praktikoje taip pat nurodoma, kad vaiko nuomonė yra viena iš bylai svarbių aplinkybių, sprendžiant su vaiku susijusius klausimus, tačiau ne visa lemianti. Įstatymų leidėjas įtvirtina vaiko teisę dalyvauti priimant sprendimą, nurodydamas, kad priimant sprendimą būtina atsižvelgti į vaiko nuomonę ([CK 3.174 straipsnio](#) 2 dalis, [CPK 380 straipsnio](#) 1 dalis), tačiau tai nereiškia, kad galutinį sprendimą priima vaikas. Į vaiko norą gali būti neatsižvelgiama tuo atveju, kai vaiko noras prieštarauja jo interesams ([CK 3.174 straipsnio](#) 2 dalis, [CPK 380 straipsnio](#) 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-202/2014; 2016 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-511-378/2016, 37 punktas; 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-412-916/2020, 28 punktas).
51. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad, vertinant vaiko norus ir skiriant tam dėmesį, turi būti atsižvelgta ne vien į vaiko amžių, bet ir į jo brandumą (Konvencijos 12 straipsnis), taip pat į kitas reikšmingas aplinkybes, kurios gali turėti įtakos vaiko išreikštam norui dėl jo gyvenamosios vietos, pvz., prisirišimą prie asmens, su kuriuo jis gyvena, šio suteikiamas materialines sąlygas, saugumo pojūtį ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-114/2013](#)).
52. Nėra pagrindo nepritari pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvadoms, kad iš esmės vaikų prisirišimas prie motinos, su kuria vaikai nuolat gyvena, galėjo turėti įtakos jų norui išvykti kartu su motina į užsienio valstybę. Be kita ko, kaip nustatyta teismų, ieškove pateiktame iškinyje, argumentuodama išvykimo su vaikais gyventi į užsienio valstybę pagrįstumą, nurodė, kad keletą atostogų savaičių ji su vaikais praleido Jungtinėje Karalystėje, ten vaikams patiko. Natūralu, kad vaikai išreikšė norą išvykti ten, kur poilsio, gerai praleido laiką. Tačiau teismai pagrįstai atkreipė dėmesį, kad vaikų išvykimas buvo gana trumpo laikotarpio. Dėl to abejotina, ar vaikai galėjo objektyviai įvertinti ir tuo pagrindu susidaryti nuomonę dėl nuolatinio gyvenimo užsienio šalyje ir galimų tokių pokyčių pasekmių.
53. Apibendrinant nurodytas aplinkybes, spręstina, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai padarė išvadą, jog ieškovei neįrodžius, kad vaikų išvykimas nuolat gyventi į užsienio valstybę atitinka vaikų interesų viršenybės principą bei nepažeis skyrium gyvenančio tėvo (atsakovo) teisių, ieškovės reikalavimas išvykti su vaikais be vaikų tėvo (atsakovo) sutikimo negali būti tenkinamas.

Dėl išlaikymo nepilnamečiams vaikams dydžio pakeitimo

54. Tėvai turi pareigą vaikui užtikrinti tokias gyvenimo sąlygas, kokios yra reikalingos jo visapusiškam ir harmoningam vystymuisi ([CK 3.155 straipsnio](#) 2 dalis). Pagal [CK 3.192 straipsnio](#) 1 dalį, tėvai turi teisę nustatyti išlaikymo tvarką ir formą bendru sutarimu. Tėvams ar vienam jų nevykdant išlaikymo pareigos, išlaikymo forma ir dydis nustatomi teismo sprendimu ([CK 3.194, 3.196 straipsniai](#)).
55. Įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu priteisto išlaikymo nepilnamečiam vaikui dydis gali būti peržiūrėtas (pakeistas) dviem pagrindais: 1) įvykus esminiam tėvų turtinės padėties pasikeitimui ([CK 3.192 straipsnio](#) 2 dalis, 3.201 straipsnio 1 dalis); 2) pasikeitus nepilnamečio vaiko poreikiams ([CK 3.192 straipsnio](#) 2 dalis).
56. Tiek tėvų galimybės teikti išlaikymą, tiek vaikų poreikiai per tam tikrą laikotarpį gali pakisti, todėl įstatyme nustatyta galimybė pakeisti teismo sprendimu priteisto išlaikymo dydį (formą) nepriklausomai nuo to, ar teismas pats nustatė iš vieno iš tėvų priteistą išlaikymo dydį, ar patvirtino vaiko tėvų susitarimą dėl išlaikymo dydžio, nes teismo sprendimas dėl išlaikymo priteisimo neįgyja res *judicata* (galutinis teismo sprendimas) galios ([CPK 279 straipsnio](#) 5 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-311-1075/2019](#), 18 punktas).
57. Pagal kasacinio teismo praktiką teismas turi teisę pakeisti išlaikymo dydį ir formą ne visais atvejais, kai pasikeičia faktinės aplinkybės, sudarančios pagrindą peržiūrėti išlaikymo dydžio ir formos klausimą, o tik tais, kai tos aplinkybės pasikeitė iš esmės ir yra tikslinga peržiūrėti išlaikymo dydį nuostatą, kad išlaikymas gali būti peržiūrimas tik tada, kai iš esmės pasikeitė šalių turtinė padėtis, aiškinant sistemškai su [CK](#)

[3.192 straipsnio](#) 2 dalimi, darytina išvada, kad išlaikymo dydžio ir formos peržiūrėjimas galimas ir iš esmės pasikeitus nepilnamečių vaikų poreikiams. Išlaikymą teikiančio tėvo turinės padėties nežymus pasikeitimas nėra pagrindas keisti išlaikymo dydį (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 28 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-24/2013](#); 2018 m. vasario 14 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-37-687/2018](#) 22, 23 punktus).

58. Įstatyme nėra reglamentuota, kokio dydžio išlaikymą turi teikti kiekvienas iš tėvų. Sprendžiant dėl priteistino išlaikymo dydžio turi būti vadovaujama [CK 3.192 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtintais kriterijais: išlaikymo dydis turi būti proporcingas vaiko poreikiams ir tėvų turbinei padėčiai bei užtikrinti būtinas vaikui vystytis sąlygas.
59. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad tai, jog vaikas paaugo, savaime nepagrindžia padidėjusių vaiko poreikių (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-534/2013](#)). Nustatydamas konkretaus vaiko poreikių turinį, teismas turi įvertinti, ar išlaikymas bus pakankamas vaiko būtinoms vystymosi sąlygoms tenkinti, t. y. ar bus patenkinti vaiko poreikiai maistui, aprangai, būstui, sveikatai, mokslui, poilsui, laisvalaikiui, kultūriniam ir kitokiam ugdymui. Visapusiškam vaiko vystymuisi turi būti tenkinami ne tik jo būtinieji poreikiai (maistas, apranga, higiena ir pan.), bet ir skiriamas dėmesys vaiko laisvalaikio, bendravimo, saviraiškos pomėgiams, lavinami gabumai (žr., pvz., pirmiau nurodytos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-16-706/2016](#) 28 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Taigi, kiekviena atveju sprendžiant, ar vaiko poreikiai padidėjo, turi būti vertinamos konkrečios bylos faktinės aplinkybės (pvz., dėl ligos reikalingos papildomos sveikatos paslaugos, būtinos papildomos išlaidos ugdymui, pomėgiams ir pan.).
60. Pagal kasacinio teismo išaiškinimus, vaikų poreikių ir tėvų turinės padėties proporcingumo principas reiškia, kad vaiko išlaikymo dydis tiesiogiai priklauso nuo jo tėvų turinės padėties. Tėvų turinė padėtis turi būti vertinama, atsižvelgiant į faktinių aplinkybių visumą: tėvų gaunamas pajamas, turimą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, investicijas, sveikatą, išlaikytinių skaičių, taip pat į tėvų elgesį, siekiant uždirbti, gauti pajamų vaikams išlaikyti. Tėvų pareiga teikti vaikui išlaikymą yra imperatyvi ir jos nevykdymas negali būti pateisinamas gaunamomis minimaliomis pajamomis ar išlaikymo teikėjo nerūpestingu, nesąžiningu elgesiu. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad, nustatant vieno iš tėvų turinę padėtį, vertintinas ne tik jo turimas turtas ir gaunamos pajamos, bet ir tai, kokių priemonių jis ėmėsi, kad gautų atitinkancias savo amžių bei profesines galimybes pajamas, iš kurių būtų teikiamas išlaikymas vaikams (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 21 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-491/2013](#); 2016 m. vasario 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-16-706/2016](#) 29 punktą; 2018 m. vasario 22 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-70-969/2018](#) 21 punktą).
61. Kasacinio teismo jurisprudencijoje akcentuojama, kad, vertindamas tėvų turinę padėtį, teismas turi atsižvelgti į prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principą ([CK 3.3 straipsnio 1 dalis](#)), lemiantį, kad visos abejonės dėl išlaikymo priteisimo, jo dydžio, formos nustatymo ir pan. turi būti vertinamos vaiko interesų naudai. Jei yra pagrįstų abejonių dėl tikrosios tėvų turinės padėties, jų gaunamų pajamų ir pan., teismas ją turi vertinti vaiko interesų naudai, t. y. laikyti, kad padėtis leidžia priteisti vaiko poreikius atitinkantį išlaikymo dydį. Sąžiningo ir rūpestingo asmens, kuris turi pareigą išlaikyti savo nepilnamečių vaiką, elgesio standartai reikalauja imtis visų jam priemonių, kad gautų pajamas, pakankamas vaikui išlaikyti, todėl kasatorius turi imtis realių veiksmų savo turinei padėčiai pagerinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-529/2014](#)).
62. Ieškovė kasaciniame skunde teigia, kad bylą nagrinėję teismai, pažeisdami išlaikymo nepilnamečiams vaikams nustatymą įtvirtinančias teisės normas, kasacinio teismo praktiką, nepagrįstai tik iš dalies tenkino ieškino reikalavimą padidinti vaikams priteisto išlaikymo dydį, nes netinkamai įvertino vaikų poreikius, neatsižvelgė į išlaidas gydymui, ugdymui, dienpinigiams, drabužiams ir avalynei, taip pat netinkamai nustatė atsakovo turinę padėtį. Teisėjų kolegija atmeta kaip teisiškai nepagrįstus šiuos ieškovės argumentus.
63. Priešingai nei nurodo ieškovė, bylą nagrinėję teismai, sprenddami dėl vaikams priteisto išlaikymo padidinimo, vertino byloje esančių įrodymų visumą, bylai reikšmingas faktines aplinkybes ir jų pagrindu nusprendė, kad prieš ketverius metus santuokos nutraukimo byloje vaikams priteisto išlaikymo dydis, po 98,50 Eur kas mėnesį, nebėra pakankamas, padidėjus vaikų poreikiams, išaugus kainoms.
64. Kaip jau nurodyta, nustačius pagrindą pakeisti nepilnamečiam vaikui priteisto išlaikymo dydį, turi būti sprendžiama dėl paties išlaikymo dydžio, o tai turi būti daroma taikant įstatyme įtvirtintus kriterijus, be kita ko, atsižvelgiant į tėvų turinę padėtį ir atitinkamai jų galimybes teikti išlaikymą, būtiną vaiko poreikiams tenkinti ([CK 3.192 straipsnio](#) 2–3 dalys).
65. Išanalizavę šalių pateiktus duomenis apie kiekvieno iš vaikų tėvų turinę padėtį (gaunamas pajamas, turimą nekilnojamąjį turtą, galimybes, atsižvelgiant į amžių, sveikatos būklę, gauti didesnes pajamas), ieškovės pateiktus įrodymus dėl išlaidų, patiriamų vaikų išlaikymui, teismai padarė išvadą, kad vaikų poreikiams ir tėvų turinei padėčiai proporcingas iš atsakovo priteistinas išlaikymo dydis – po 200 Eur kas mėnesį.
66. Teismai, atsižvelgdami į ieškovės pateiktus įrodymus, teisingai pažymėjo, kad nors ieškovė teigė, jog kiekvieno vaiko išlaikymo išlaidos per mėnesį siekia apie 700 Eur, tokie vaikų poreikiai neatitinka ieškovės ir atsakovo finansinių galimybių – ieškovės gaunamos pajamos siekia apie 560 Eur (420 Eur už buto nuomą ir 140 Eur išmokos vaikams), o atsakovo – apie 430 Eur. Taip pat teismų pažymėta, kad vaikų lankomų papildomų užsiėmimų (būrelių) kaina mėnesiui apie 1 Eur, vaikai gauna nemokamą maitinimą ugdymo įstaigoje. Be to, nors ieškovė teikė medicininius duomenis dėl galimai padidėjusių išlaidų sveikatos užtikrinimui, apeliacinės instancijos teismo nustatyta, kad ieškovė byloje neįrodė papildomų išlaidų, susijusių vaikų sveikata, nes ortodontinis gydymas, konkretūs vaistai nuo alerginio rinito yra kompensuojami valstybės, o išlaidų dėl akinių nešiojimo nepatirta.
67. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismų išvados dėl vaikams priteistino išlaikymo dydžio padarytos tiek atsižvelgiant į vaikų poreikius, tiek ir įvertinus šalių turinę padėtį, byloje pateiktų įrodymų visumą, išanalizavus byloje esančią medžiagą, šalių nurodytas aplinkybes. Dėl to nėra pagrindo spręsti, kad teismų priteistas išlaikymo dydis vaikams neatitinka vaikų poreikių ar tėvų turinės padėties.

Dėl bylos procesinės baigties

68. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai tinkamai taikė ir aiškino teisės normas, reglamentuojančias nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos pakeitimą, išvykstant su vienu iš tėvų nuolat gyventi į užsienio valstybę, be kito tėvo sutikimo, išlaikymo vaikui dydžio keitimą, nepažeidę proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą, nenukrypo nuo aktualios kasacinio teismo praktikos nurodytais aspektais, todėl kasacinio skundo argumentais naikinti ar keisti priimtą apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą nėra teisinio pagrindo. Kasacinis skundas atmestinas, o apeliacinės instancijos teismo nutartis paliktina nepakeista ([CPK 346 straipsnis](#), 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

69. [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal [CPK 98 straipsnio](#) 1, 2 dalis šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas; dėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo šalis teismui raštu

pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu; šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.

70. Netenkinus ieškovės kasacinio skundo, jos kasaciniame teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos ([CPK 93 straipsnio](#) 1 dalis).
71. Atsakovas prašo priteisti iš ieškovės 560 Eur išlaidų advokato pagalbai, patirtų rengiant atsilepimą į kasacinį skundą, atlyginimą. Šioms išlaidoms pagrįsti pateikė 2021 m. liepos 30 d. sąskaitą už teisinę pagalbą ir 2021 m. rugpjūčio 2 d. pinigų priėmimo kvitą. Šių bylinėjimosi išlaidų dydis neviršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio patvirtinimo“, 7, 8.14 punktuose nustatyto dydžio, todėl atsakovo prašymas tenkintinas ([CPK 98 straipsnis](#)).
72. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, kasaciniame teisme nepatirta, todėl procesinių dokumentų įteikimo išlaidų dalies atlyginimo klausimas nėra sprendžiamas ([CPK 96 straipsnio](#) 6 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. balandžio 28 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovui E. B. (a. k. (duomenys neskelbtini)) iš ieškovės L. B. (a. k. (duomenys neskelbtini)) 560 (penkis šimtus šešiasdešimt) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Artūras Driukas

Egidija Tamošiūnienė

Dalia Vasarienė